

1. מנחת חינוך מצוה שכך

ול"נ דניחא עפ"י מ"ש הט"ז ביו"ד סי' קי"ז ובא"ח וח"מ דכל מה דהדבר בא מפורש בכתוב להיתר אין כח ביד חכמים לאסור ... ועיין בט"א קונטרס אבני מלואים החזיק בשיטת הרמב"ן דמלאכת חה"מ היא מן התורה ודחה דהתו"ס ומביא ראיות שהוא מן התורה ע"ש שהביא רא"י ממסכת תמורה י"ד ע"ב כי אתא ר"ד אר"י משום ר"ש בן יהוצדק אלה תעשו לה' במועדיכם אלו חובות הבאים מחמת הרגל לבד מנדריכם ונדבותיכם לימד על נו"נ שקריבין בחש"מ ואי מלאכת חה"מ אינו איסור תורה והוי כיום חול א"כ למה צריך לימוד דנו"נ קרבים בחה"מ וכן שאר הקרבנות כמבואר א"ו דמלאכת חה"מ הוא איסור תורה ע"כ צריך קרא לרבו"י ע"ש

2. תלמוד בבלי מסכת ראש השנה דף ד-ו:

ולרגלים. רגלים באחד בניסן הוא? בחמשה עשר בניסן הוא! - אמר רב חסדא: רגל שבו ראש השנה לרגלים. נפקא מינה לנודר, למיקם עליה בבל תאחר, ורבי שמעון היא. דתניא: אחד הנודר, ואחד המקדיש, ואחד המערך, כיון שעברו עליו שלשה רגלים - עובר בבל תאחר. רבי שמעון אומר: שלשה רגלים כסדרן, וחג המצות תחילה. וכן היה רבי שמעון בן יוחי אומר: רגלים פעמים שלשה, פעמים ארבעה, פעמים חמשה. כיצד? נדר לפני הפסח - שלשה, לפני עצרת - חמשה, לפני החג - ארבעה. תנו רבנן: חייבי הדמין, והערכין, החרמין, וההקדשות, חטאות, ואשמות, ועולות, ושלמים, צדקות ומעשרות, בכור ומעשר ופסח, לקט שכחה ופאה, כיון שעברו עליהן שלשה רגלים - עובר בבל תאחר. רבי שמעון אומר: שלשה רגלים כסדרן, וחג המצות תחלה. רבי מאיר אומר: כיון שעבר עליהן רגל אחד עובר בבל תאחר. רבי אליעזר בן יעקב אומר: כיון שעברו עליהן שני רגלים עובר בבל תאחר. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: כיון שעבר עליהן חג הסוכות עובר עליהן בבל תאחר. מאי טעמא דתנא קמא? מכדי מינייהו סליק, למה לי למהדר ומיכתב בחג המצות ובחג השבעות ובחג הסוכות? שמע מינה - לבל תאחר. ורבי שמעון אומר: אינו צריך לומר בחג הסוכות שבו דיבר הכתוב, למה נאמר? - לומר שזה אחרון. ורבי מאיר מאי טעמא? דכתיב ובאת שמה והבאתם שמה. ורבנן - ההוא לעשה. ורבי מאיר, כיון דאמר ליה רחמנא אייתי, ולא אייתי - ממילא קם ליה בבל תאחר. ורבי אליעזר בן יעקב מאי טעמא? דכתיב אלה תעשו לה' במועדיכם, מיעוט מועדים - שנים. ... תנו רבנן: מוצא שפתיך - זו מצות עשה, תשמר - זו מצות לא תעשה, ועשית - אזוהרה לבית דין שיעשוך ... בפ"ך - זו צדקה. אמר רבא: וצדקה מיחייב עלה לאלתר. מאי טעמא - דהא קיימי עניים. - פשיטא! - מהו דתימא: כיון דבעניינא דקרבתות כתיבא - עד דעברי עלה שלשה רגלים כקרבתות, קא משמע לן: התם הוא דתלינהו רחמנא ברגלים, אבל הכא - לא, דהא שכיחי עניים. אמר רבא: כיון שעבר עליו רגל אחד - עובר בעשה. ...

• תקופת זמן, או הרגל גורם

3. המשך הגמ' בר"ה (וכן הוא בתמורה יח):

ואמר רבא: כיון שעברו עליו שלשה רגלים - בכל יום ויום עובר בבל תאחר

4. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת ראש השנה פרק א הלכה א

בעון קומי ר' זעירא בין רגל לרגל מהו שיעבור התיב ר' בא והתני חגיגה שלא קרבה בראשון תיקרב בשני ומתירין לו לעבור ועוד מן הדא [שם כג כד] ועשית בעשה תשמר בלא תעשה כלום הוא עובר על עשה ועל לא תעשה לא עד שיעברו עליו ג' רגלים.

5. פני יהושע מסכת ראש השנה פרק א - ארבעה ראשי שנים [המתחיל בדף ב עמוד א]

ועוד נראה דנפ"מ טובא בין עשה דרגל אחד ובין לאו דבל תאחר דעשה דרגל אחד אינו אלא בשעת הרגל עצמו דהכי משמע פשטא דקרא [דברים יב, ה] ובאת שמה והבאתם שמה, אבל כשעבר הרגל או שנאנס ולא עלה ובהני דפטירי לעלות ברגל כגון טמא או מי שאין לו קרקע תו לא מחייב כלל ואפילו עשה ליכא. וכמ"ש נראה לי שכן שיטת הירושלמי דבין רגל לרגל אינו עובר בעשה משא"כ בלאו דבל תאחר אמרינן לקמן בהדיא דכיון שעברו שלשה רגלים בכל יום עובר בבל תאחר, וממילא נראה דמהאי טעמא גופא אפילו אם נאנס ולא עלה לרגלים אפ"ה משהגיע זמן חיוב אף לאחר הרגל צריך להביאו או לשלחו ע"י שליח. וכן נראה להדיא מדקאמר רבא לקמן כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה ולבתר הכי קאמר באידך מימרא כיון שעברו עליו שלשה רגלים בכל יום ויום עובר בבל תאחר ולגבי עשה לא קאמר בכל יום ויום על כרחך יש לחלק כמ"ש, ומה שיש לדקדק על פי סברא זו יבואר לפנינו בסוגיא דשמעתין ובדברי תוספות ודו"ק:

• קביעת זמן הפרעון, או שיעור האיחור הנצרך? הראיה מצדקה

6. תוספות מסכת ראש השנה דף ד עמוד א

והא דאמר רבא לקמן (דף ו.ו) וצדקה מיחייב עלה לאלתר ה"מ דקיימי עניים אבל לא מיחייב להדורי בתרייהו כל זמן שלא עברו שלשה רגלים והא דפריך פשיטא ומשני מהו דתימא הואיל ובעניינא דקרבתות כתיב עד דעברו עליה שלשה רגלים כקרבתות היינו אפילו היכי דקיימי עניים ואין לפרש דהא דקאמר עובר לאלתר היינו עשה כדאשכחן באחרוני דברגל אחד עובר בעשה דא"כ הוה ליה למימר עד דעבר עליה רגל אחד כקרבן.

7. חידושי הרשב"א מסכת ראש השנה דף ד עמוד א

ולדידי קשיא לי טובא חדא דאם איתא כי קאמר רחמנא דלא עבר בקרבנות עד שיעברו עליו שלש רגלים היינו משום דלא אטרח עליה עד שלש רגלים וכיון שכן אלו איתיה בירושלם ואפרשיה לקרבן יעבור עליה לאלתר דהא קאי מקדש והא קיימי כהנים וקיימא בהמה. ועוד דכיון דחייב בעשה ברגל אחד מובאת שמה והבאתם שמה ממילא ליקום בבל תאחר וכו' מאיר דהא חייבו להביאו וכיון שהוא מחוייב בכך ובה לירושלם יעבור דהא קאי מקדש וכהנים. ועוד בכל שלשה רגלים ליחייב בבל תאחר ואמאי בעי ר' שמעון כסדרן, אי משום טירחא הא עברו שלש רגלים ומאי טעמא עבר חד בשלשה ואידך לא עבר עד ארבעה ואידך עד חמשה, אלא שהיא גזירת הכתוב וכיון דגזירת הכתוב היא בבל תאחר מה לי קרבנות מה לי צדקה. ... אלא מסתברא לי דלעולם ג' רגלים לבל תאחר גזירת הכתוב היא ועד שיעברו עליו אינו עובר ואפי' קיימי עניים וקאי מקדש וקיימי כהנים, והיינו ברייתא, ודרבא לחייבו בעשה דמוצא שפתיך וכדדרשינן מוצא שפתיך זו מצות עשה, והיינו נמי דרבא לא אמרה אהאי פלוגתא דהני תנאי ולא אברייתא דכי תדור נדר אלא אאידך ברייתא דמוצא שפתיך

8. חידושי הר"ן מסכת ראש השנה דף ד עמוד א

ולפיכך אני אומר דמידי דתלי במקדש דחייבי הקדשות וקרבתות תלי גבי רגלים ומידי דלא תלי במקדש כצדקה לא תלי ברגלים כלל וליכא פלוגתא בין קיימי עניים ללא קיימי ובין היכא דקאי גבי מקדש וכהנים להיכא דלא קאי שהתורה לא נתנה דברים לשעורין ... וסעד יש לי בסברא זו מדברי הר"מ במז"ל שכתב (בפ"ח) מהלכות מתנות עניים האומר הרי עלי סלע לצדקה או הרי הסלע הזו צדקה חייב ליתנה

לעניינים מיד ואם איחר חייב בבל תאחר לשלמו שהרי יש בידך ליתן מיד והעניינים מצוין הם אם אין שם עניינים מפורשים ומניח עד שיבואו עניינים ע"כ ובהכי אתיין כולוהו שמעתתא שפיר דמידי דלא תלי במקד' לא תלי ברגלים כלל ומידי דתלי במקדש תלי ברגלים. וכי תימא אכתי אמאי איכא לרי שמעון בין כסדרן לשלא כסדרן. איכא למימר דזורת הכתוב היא. ועוד דאפשר שקבעה תורה רגל אחד ידוע דהיינו חג הסוכות שכל העוברין בבל תאחר לא יהיו עוברין אלא בו כדי שבאותו רגל יפשפשו הכל בנדריהם ונדבותיהם כנ"ל:

9. סיכום שיטת האחרונים מהרב אהרמן: <http://bit.ly/2a6wvsf>

א. חקירה בבל תאחר – שיעור בחיוב הפירעון או במידת האיחור

ובהסבר שיטת התוספות, העימדו רבותינו הגדולים [דברי יחזקאל סי' י"ג, הגרנ"ט במס' נדרים, ובקהלות יעקב ר"ה סי' ג' ועוד ועוד] חקירה בסיסית בדין בל תאחר שאינו אלא בגי' רגלים: מצד אחד אפשר לומר, דבאמת המאחר שעה אחת עובר בלא תאחר לשלמו אלא שבתוך גי' אינו מאחר כלל, שהתורה הרשתה לו להשהותו עד גי', שדין גי' הוא קביעות זמן פרעון, שעד אז צריך לשלם, וכמו לוח לזמן קבוע שבתוך זמנו אינו מאחר כלל והי"קבעה התורה זמן פרעון נדרו גי', ואחר גי' [אם עדיין לא נתן] מאחר הוא, וכיון שמאחר רגע אחד עובר בב"ת, ולפי"ז היכא שזמן חיובו הוא לפני גי' יעבור בב"ת מיד בלי שיעברו גי' רגלים. מצד שני, ניתן לומר דבאמת כל חיוב מצוה שחל עליו סתם בלא קביעות זמן, מחוייב לעשות מיד אע"פ שכשיעשה אחר זמן גם כן יקיים חיובו ולא יהא כעובר על המצוה, מ"מ כל יומא זמניה הוא ומחוייב לעשותו עכשיו. ולפי"ז, כל נודר שתמא חל חיוב לעשותו מיד וכשאינו מקיים נדרו מיד 'מאחר' הוא. והא דליכא בב"ת עד גי', ע"כ דאזחרת בל תאחר ליכא רק במאחר גי' רגלים שלמים [ולא כמש"כ לעיל דבמאחר רגע אחת איכא בב"ת אלא שבקרבות נתנה לו תורה זמן גי' שעד אז אינו בגדר מאחר כלל]. ועי' בלשון המאירי שכתב שאחרי גי' רגלים עובר משום שאיחרו "יותר מדאי" משמע שמיד חשיב איחור אלא שאינו עובר עד שמאחר יותר מדאי בגי' רגלים שהוא שיעור האיחור.

ב. מחלוקת אם בלא אפטר מן העולם עד שאהא נזיר חייב מיד או אחרי גי' רגלים

והנה, אמרו בגמרא: בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה? אמר רבא, כגון דאמר לא אפטר מן העולם עד שאהא נזיר. ונחלקו הראשונים בפירושה הגמרא. לפי הר"ן עובר על בל תאחר מיד ואילו לפי הרא"ש אינו עובר על בל תאחר עד שיעבור גי' רגלים. וכן בגוונא שקיבל על עצמו נזירות בית הקברות, לפי הר"ן עובר מיד אם אינו יוצא ונטהר כדי לקבל נזירות טהרה, והרא"ש כתב שעובר בשוהה שלשה רגלים. וצ"ב במאי פליגי?

ג. ר"ן - גי' רגלים הוא זמן חיוב פירעון הנדר, רא"ש – שיעור מידת האיחור

וכתבו האחרונים [הני"ל] שהר"ן תפס ששיעור גי' רגלים הוא זמן חיוב פירעון הנדר, כלומר התורה נתנה שלשה רגלים, שעד אז חייב לפרוע ואח"כ נחשב 'מאחר' ועובר מיד על האיחור. ועל כן כאשר מחייב עצמו להביא מיד, הרי לאלתר הוא זמן חיובו וכשמאחר עובר מיד, דלהר"ן כל מאחר עובר מיד ואין שיעור למידת איחורו, אלא שבקרבות לא נחשב מאחר עד שיעברו גי' רגלים שזהו זמן הבאת הקרבן. ואילו הרא"ש נקט שבכל נדר זמן הפירעון הוא מיד, אלא שאם מאחר אינו עובר בבל תאחר עד שיעבור שיעור של גי' רגלים. ולכן גם אם קיבל בנדרו להיות נזיר מיד אינו עובר על בל תאחר עד שיעבור שיעור של גי' רגלים.

ד. סברת קיימי עניינים – מדין קיום 'די מחסורו' אבל הנמצא בירושלים, טרם חל זמן חיובו

והקו ההגיגי נמשך: בדברי יחזקאל פירש שסברת התוספות "קיימי עניינים" אינה מטעם שכל שאפשר לקיים חובתו חייב לעשות זאת מיד, אלא הכוונה שחייב צדקה הוא למלא מחסור העניינים, והיות והעניינים קיימים חל מיד חיוב למלא מחסורם, ואם נמנע מכך, לא קיים באותה שעה מצוה "די מחסורו אשר יחסר לו" ועובר על בל תאחר מיד, כי תוספות למדו כמו הר"ן שבל תאחר עובר מיד כשלא שילם חיובו בזמן. וא"כ מיושבת על נכון הקושיא מקרבות [למה הנמצא בירושלים אינו עובר מיד], דאפילו אם נמצא בירושלים אין זמן פרעון החוב מיד אלא לאחר גי' רגלים משא"כ צדקה שחייב מיד למלא את מחסור העניינים כאשר קיימים לפניו. אולם, הרשב"א נקט כסברת הרא"ש שגי' רגלים הוא שיעור באיחור ולכן אף שיש חובה למלא מחסורם מיד אינו עובר על בל תאחר אלא אחר גי' רגלים. ...

• [הסיכום של עוד כמה אחרונים – חיוב הקרבן או חיוב הגברא]

10. רש"ש מסכת ראש השנה דף ו עמוד ב

לכאורה לדעת התוס' לעיל (ד) ד"ה צדקות דגם צדקות ב"ת דיחוד תליא ברגלים א"כ בזה"י דליכא ראייה ושמחה א"ע עלייהו בב"ת להדורי בתרייהו בגי' רגלים. ואפשר דגם לענין זה נאמר דדבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אף דבטל הטעם

11. פני יהושע מסכת ביצה דף יט עמוד ב

והיינו דקא אתא לאשמעינן עצה טובה כל מי שיש עליו תודה יביאנו בחג הסוכות כו' עכ"ל. והקשה הגאון מהר"ץ אשכנזי בתשובתו (שאלה י"ג) דמאי איריא עצה טובה דהא ודאי בלא"ה כיון שעבר עליו רגל ראשון עובר בעשה כדקאמר רבא בפ"ק דר"ה [ד' ע"ב] וליכא מאן דפליג עליה בהא. ובאמת היא קושיא עצומה.... אמנם כן לפענ"ד יש ליישב ולפרש דהא דקאמר רבא בפ"ק דר"ה כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה והיינו בעשה דובאת שמה והבאתם שמה א"כ מצינן למימר דהיינו דוקא באפריש ולא אקריב דבהכי מוקמינן לקרא דובאת שמה והבאתם שמה בפ"ק דר"ה אבל אמר ולא אפריש דילפינן לה התם מעשה דמוצא שפתיך תשמור ועשית דהיינו מצות עשה א"כ איכא למימר דלא עבר ברגל ראשון דמהיכא תיתי אדרבה פשטא דקרא משמע דעשה דמוצא שפתיך היינו דומיא דלא תעשה דתשמור והיינו בשלשה רגלים דוקא, וכן נראה להדיא ג"כ מלשון רש"י כאן שכתב כל מי שיש עליו תודה ולא כתב מי שיש לו קרבן תודה ולמאי דפרישית אתי שפיר דביש לו קרבן תודה היינו אפריש ולא אקריב אין כאן עצה טובה אלא לכו"ע עובר בעשה דובאת שמה אלא דעיקר פלוגתייהו הכא היינו לענין מי שיש עליו תודה דהיינו אמר ולא אפריש, כן נראה לי נכון ומוכרח ודוי"ק:

12. שו"ת חכם צבי סימן יב

דבבכור ליכא עשה דרגל א' ולא בב"ת דשלש רגלים אלא לבעל הבכור שיתננו לכהן אבל הכהן שבידו בכור תם רשאי לקיימו כל י"ב חדש:

13. *קהלות יעקב סימן טז – זה פשט הפסוק, אפילו אם הטורי אבן חולק

14. דברים פרק כג פסוק כב

פִּיתְדָר לְדָר לִיקְוֹן אֱלֹהֶיךָ לֹא תֵאָחֵר לְשִׁלְמוֹ פִּי־דָרְשׁ יִדְרָשְׁנוּ יִקְוֹן אֱלֹהֶיךָ מִעֲפֹד וְהָיָה בְךָ חֶסֶד:

15. דברים פרק יב, ה-ו

(ה) כִּי אִם אֶל־הַמִּקְלוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יִקְוֹן אֱלֹהֶיכֶם מִכָּל־שִׁבְטֵיכֶם לְשׂוֹם אֶת־שְׁמוֹ שֶׁם לְשִׁכְנוֹ תִדְרָשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה: (ו) וְהִבַּאתֶם שָׁמָּה עֲלֵתֵיכֶם וּזְבַחֵיכֶם וְאֵת מַעֲשֵׂי תְרֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יְדֵיכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבָתֵיכֶם וּבְכַרְתָּ בְּקִרְבְּכֶם וְצִאֲנֶכֶם:

16. תלמוד בבלי ראש השנה דף ו עמוד ב (קהלות יעקב אמר ולא אפריש – עשה יש לא תעשה אין)

בעי רבי זירא: יורש מהו בבל תאחר? כי תדר נדר אמר רחמנא - והא לא נדר, או דלמא ובאת שמה, והבאתם שמה - והא מיחייב - תא שמע, דתני רבי חייא; מעמד - פרט לירוש.